

Om skalaer, tonearter og akkorder 1 CD 02/2002

Når skalaen ligger fast har man materialet til melodisk og harmonisk stof i skalaens toneart

Vi spiller ”Lille Peter Edderkop” i C – dur og kan derfor betjene os af C – skalaens tonemateriale:

The image shows three staves of musical notation. The first staff is a single line of a C major scale in treble clef, starting on middle C and ending on the next C. The second and third staves show the beginning of the melody for 'Lille Peter Edderkop' in 2/4 time, with a treble clef and a key signature of one sharp (F#).

Vi kan også finde C – durs akkorder som er ”bygget” af det samme tonemateriale:

The image shows a single staff of musical notation with seven chords in C major. Above the staff are the chord names: C, Dm, Em, F, G, Am, Hfm, C. Below the staff are the Roman numerals: I, Sp, Dp, S, D, Tp, VII, I.

Historien gentager sig i D – dur:

The image shows three staves of musical notation. The first staff is a single line of a D major scale in treble clef, starting on D and ending on the next D. The second and third staves show the beginning of the melody for 'Lille Peter Edderkop' in 2/4 time, with a treble clef and a key signature of two sharps (F# and C#).

Og her, akkorderne:

The image shows a single staff of musical notation with seven chords in D major. Above the staff are the chord names: D, Em, F#m, G, A, Hm, C#m, D. Below the staff are the Roman numerals: I, Sp, Dp, S, D, Tp, VII, I.

Prøv selv med flere tonearter

Om skalaer, tonearter og akkorder 1a

Sæt akkorder på en (eller flere) af melodierne.

Anvend T S D

1

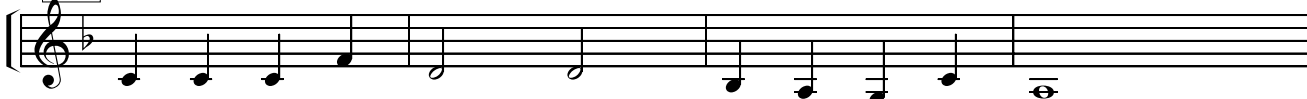
2

3

4

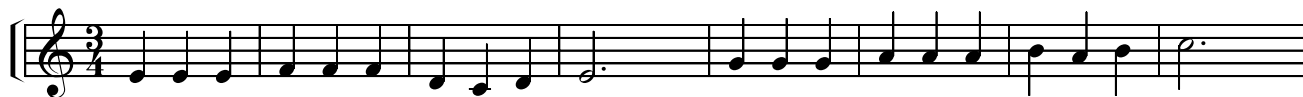

Om skalaer, tonearter og akkorder 1b

Sæt akkorder på en (eller flere) af melodierne.

Anvend T S D

1

2

3

4

Om skalaer, tonearter og akkorder 2

Fortegn

Vi kan lave skalaer ud fra en hvilken som helst begyndelsestone blot vi overholder ”formlen” $1/1 - 1/1 - 1/2 - 1/1 - 1/1 - 1/1 - 1/2$

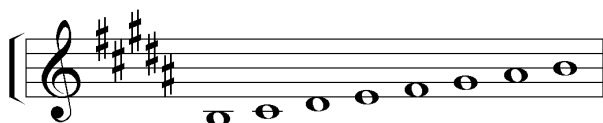
Der hvor vi kommer i vanskeligheder regulerer vi med # og b .

Når vi har defineret en given toneart og fået skabt skalaen sætter man ikke fortegnene inde i musikken, men rationaliserer ved at sætte dem alle sammen i begyndelsen af linien.

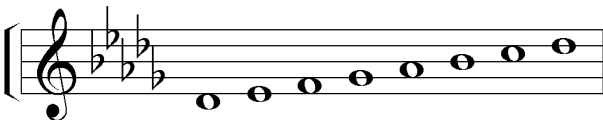
Fx H-dur:

Bliver skrevet således:

Og Db-dur således:

*Når en tone får tilføjet et #
får den samtidig endelsen
-is.*

fis, cis, gis osv.

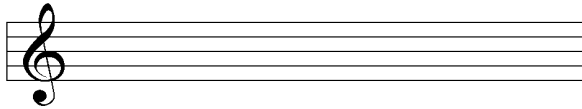
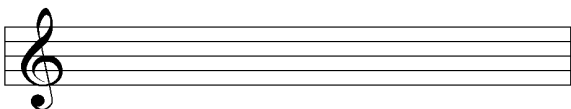
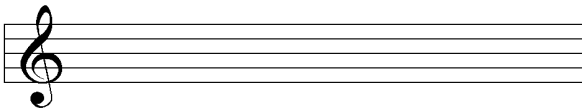
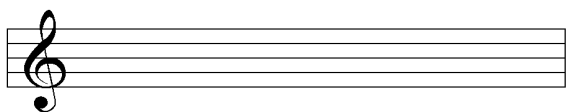
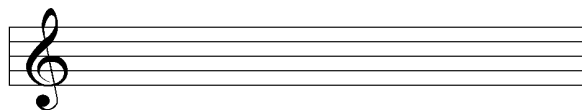
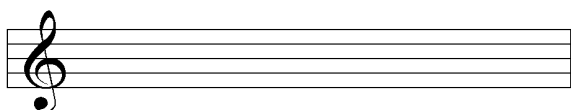
*Når en tone får tilføjet et b
får den samtidig endelsen
-es eller -s*

as, es des, ges osv.

*Hb kaldes dog i daglig tale
for b*

Der er aldrig både b'er og #'er i de faste fortegn, hvorimod der godt kan komme et løst kryds forbi i en b-toneart eller et løst b i en kryds-toneart.

Skriv her Hb-dur, E-dur og Eb-dur-skalaerne først med løse fortegn, så med faste:

Om skalaer, tonearter og akkorder 3

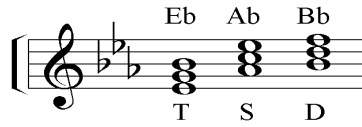
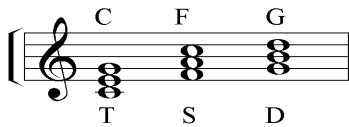
Hoved- og bitreklange

Hver skala har sit eget sæt af akkorder der er bygget af skalaens toner.
Vi giver skalaens toner numre med romertal

På I trin ligger	T	Tonika	}	Disse tre kaldes for hoved-treklange
På IV trin ligger	S	Subdominant		
På V trin ligger	D	Dominant		

Her i C dur:

Og her i Eb:

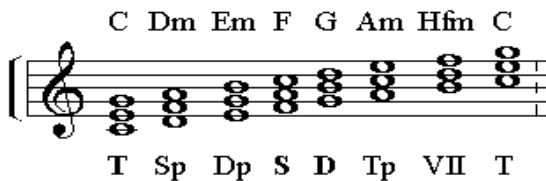

Dette er de tre dur-akkorder i tonearten.

Det er de tre vi kalder for ”spejderakkorder”, det er dem man ofte kan komme igennem en melodi med – med større eller mindre held.

Hver hovedtreklang har en parallel som ligger tre trin (en tert) under. Der er to fællestoner og man hører let slægtskabet.

På II trin ligger	Sp	Subparallel	}	Disse tre kaldes bi-treklange
På III trin ligger	Dp	Dominantparallel		
På VI trin ligger	Tp	Tonikaparallel		

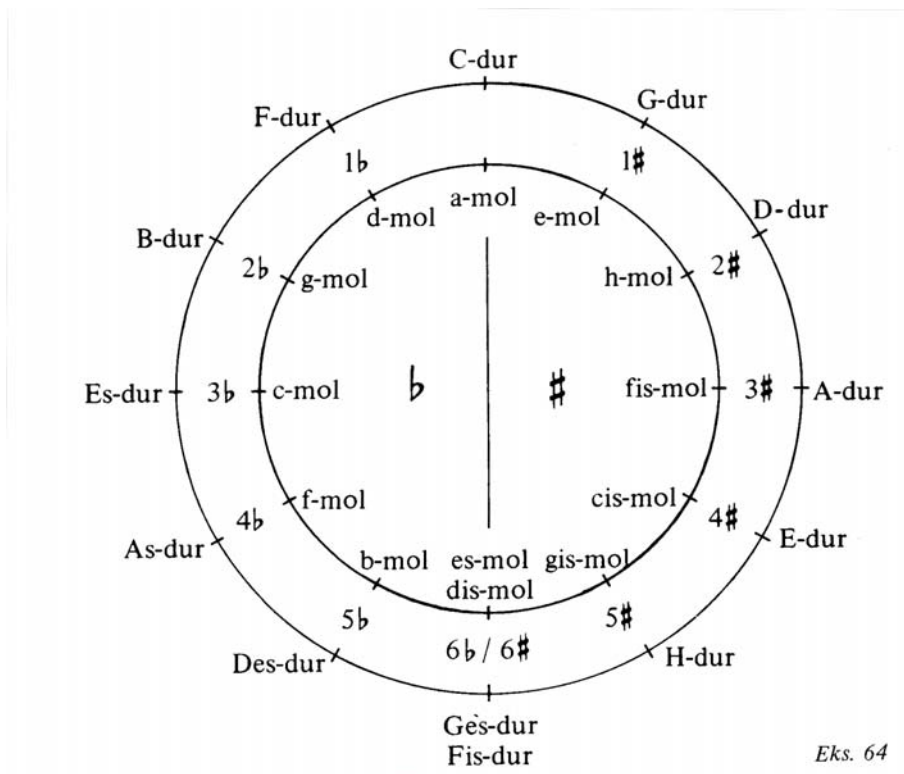

Udfyld skemaet ved at finde skalaer og treklange på klaveret

Toneart	Akkord	Funktion	Toneart	Akkord	Funktion	Toneart	Akkord	Funktion	Toneart	Akkord	Funktion
F	C		G		Tp	F	Gm		Ab		Sp
	Cm	Sp	D	Hm		E		S	F	Am	
Hb	Eb		Eb		D		Am	Dp	Es	Cm	
	A	D	C	Am		A		Tp		C#m	Dp
Am		Tp		Dm	Sp	Eb	Fm		E		Tp

Om skalaer, tonearter og akkorder 4

Kvintcirklen

Kvintcirklen kan bruges til mange formål. Bl.a.

Du kan se hvilke og hvormange fortegn en given toneart har

Se tallene imellem de to cirkler

Du kan se i hvilken rækkefølge de sættes

Første # for f, 2det for c 3die for g osv.

Første b for h, 2det for e 3die for a osv

Du kan finde de tre hovedtreklange og deres paraleller i en given toneart

Brug denne model:

S	T	D
Sp	Tp	Dp

Du kan transponere en given akkordrække (melodi)

Ryk alle akkordernes fornavn samme antal trin samme retning;

Eks: Vampen G Em Am D7 er i G-dur og skal transponeres til F-dur.

For at G bliver til F rykkes to pladser til venstre. Em får følgelig samme tur og bliver til Dm (kun fornavnet E ændres, efternavnet m bibeholdes)

Am bliver så til Gm og D7 bliver til C7

Voila!

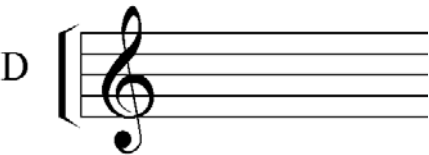
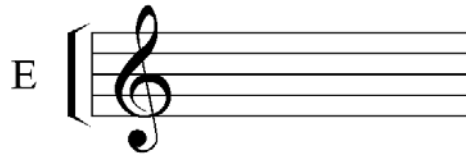
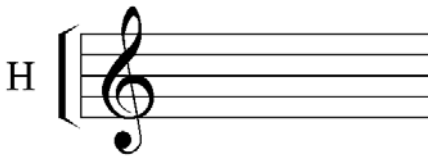
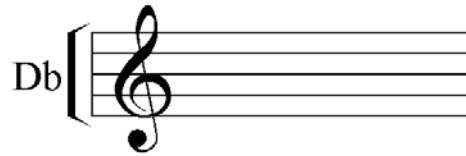
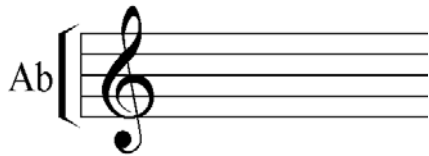
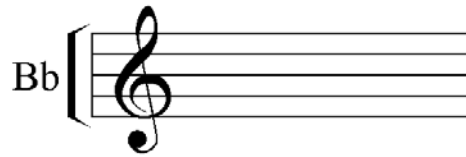
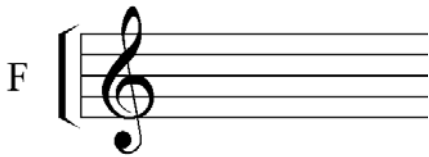
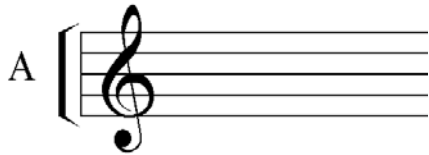
Om skalaer, tonearter og akkorder 4a

Kvintcirklen

Løs fgl.opgaver vha. kvintcirklen

Skriv fortegnene der passer til den opgivne toneart

Spil derefter T S D T

Udfyld

Fortgn: 3#	Toneart:						
Funktion	T	Sp	Dp	S	D	Tp	VII
Akkord							

Fortgn: 2b	Toneart:						
Funktion	T	Sp	Dp	S	D	Tp	VII
Akkord							

Fortgn:	Toneart: F						
Funktion							
Akkord	Gm	D	F	Am	Efm	Bb	Dm

Fortgn:	Toneart: G						
Funktion	VII	Sp	S	Dp	Tp	T	D
Akkord							

Om skalaer, tonearter og akkorder 4b

Kvintcirklen

Transponér vha. kvintcirklen disse sange:

Til G-dur,	
F	C
Mariehønen	Evigglad
C	F
Gik tur på et	rabarberblad
Bb	F
Og mødte Søren	Snegl der lå
C	F
Og sov med	sneglehuset på

Til E-dur			
C			
Gid jeres håb,			
	Dm		
jeres gode drømme,			
G	C		
ikke får jer læng're ud at svømme,			
C	Dm		
gid jeres kræfter ik' bli'r til at tømme,			
G	C	G	C
gid at jeres hvisken må samles i et råb.			
C	F	C	
: Gid I altid holder ved!			
Am	Dm	G	C
Held og lykke og få kærligheden med;			

Til Eb dur	
D	Hm
I like the flowers	
Em	A7
I like the daffodils	
D	Hm
I like the mountains	
Em	A7
I like the rolling hills	
D	Hm
I like the fireside	
Em	A7
when the light is low	
D	Hm
Bom-di-a-di, Bom-di-a-di	
Em	A7
Bom-di-a-di, Bom-di-a-di	

Om at konstruere sin kvintcirkel

*Højre side op og #, venstre side ned og b
Klokken 12, det er C*

Går man fra C mod højre skal man hele tiden gå kvint op og der tilføjes et # for hvert skridt.

Går man mod venstre er det hele tiden en kvint ned og man tilføjer et b for hvert skridt

Mollparallellen i inderkredsen ligger på VI trin i skalaen altså en stor sekst op fra grundtonen

(Eks: E-dur, Skalaen er: E F# G# A H C# D# E. 6 trin er C#. E-durs VI trin er altså C# og følgelig skal c#-moll stå i inderkredsen ved E)

Om skalaer, tonearter og akkorder 5

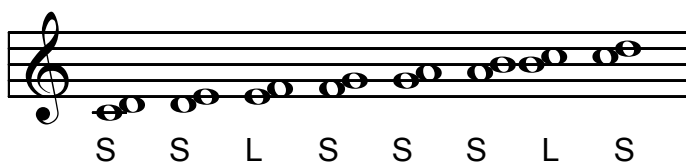
Intervaller

Sekunder, tertser, kvinter, og kvarter

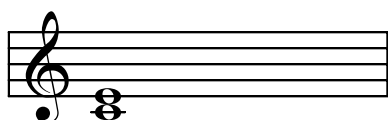
G - nøgle

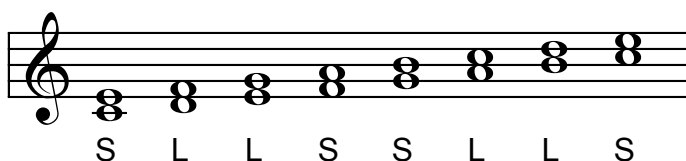
Sekund, linie til mellemrum

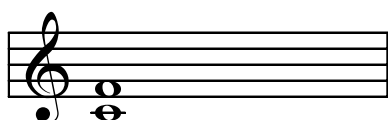
Sekunder

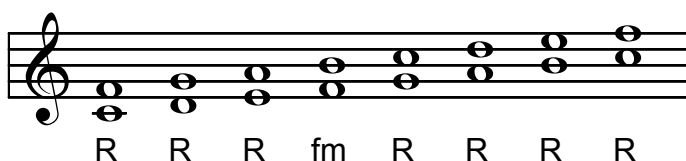
Tertser, mellemrum til mellemrum

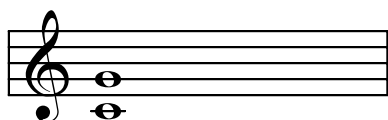
Tertser

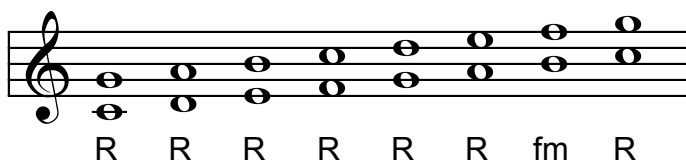
Kvart, linie til mellemrum

Kvarter

Kvint, mellemrum til mellemrum

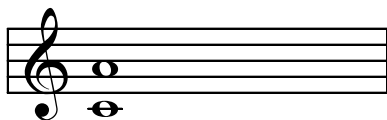
Kvinter

Om skalaer, tonearter og akkorder 5a

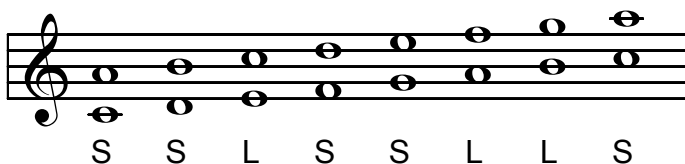
Intervaller

Sekster og septimer

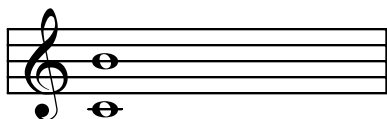
G - nøgle

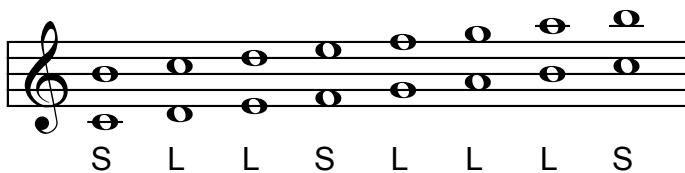
Sekst, linie til mellemrum

Sekster

Septimer, mellemrum til mellemrum/linie til linie

Septimer

Om skalaer, tonearter og akkorder 6

Intervallæsning

Øv intervallerne, sekunder, kvarter, sekster og oktaver

The image displays eight musical staves, numbered 1 through 8, each containing a sequence of notes and chords in a treble clef. The notes are arranged in a way that illustrates various intervals and chords. The staves are as follows:

- Staff 1: A sequence of notes and chords starting with a G4, followed by A4, B4, C5, D5, E5, F5, G5, and A5.
- Staff 2: A sequence of notes and chords starting with a G4, followed by A4, B4, C5, D5, E5, F5, G5, and A5.
- Staff 3: A sequence of notes and chords starting with a G4, followed by A4, B4, C5, D5, E5, F5, G5, and A5.
- Staff 4: A sequence of notes and chords starting with a G4, followed by A4, B4, C5, D5, E5, F5, G5, and A5.
- Staff 5: A sequence of notes and chords starting with a G4, followed by A4, B4, C5, D5, E5, F5, G5, and A5.
- Staff 6: A sequence of notes and chords starting with a G4, followed by A4, B4, C5, D5, E5, F5, G5, and A5.
- Staff 7: A sequence of notes and chords starting with a G4, followed by A4, B4, C5, D5, E5, F5, G5, and A5.
- Staff 8: A sequence of notes and chords starting with a G4, followed by A4, B4, C5, D5, E5, F5, G5, and A5.

Cridy tryk

Om skalaer, tonearter og akkorder 7

Intervallæsning

Øv intervallerne, tertser, kvinter og septimer

The image displays eight musical staves, numbered 1 through 8, each containing a sequence of chords. The chords are arranged to illustrate specific intervals: tertser (thirds), kvinter (fifths), and septimer (sevens). The notes are written in a treble clef on a five-line staff. The exercises are as follows:

- Staff 1: A series of chords starting from C4, illustrating tertser (C-E, C-G, E-G).
- Staff 2: A series of chords starting from C4, illustrating kvinter (C-E-G, C-F-A).
- Staff 3: A series of chords starting from C4, illustrating septimer (C-E-G-B, C-F-A-C).
- Staff 4: A series of chords starting from C4, illustrating tertser (C-E, C-G, E-G).
- Staff 5: A series of chords starting from C4, illustrating kvinter (C-E-G, C-F-A).
- Staff 6: A series of chords starting from C4, illustrating septimer (C-E-G-B, C-F-A-C).
- Staff 7: A series of chords starting from C4, illustrating tertser (C-E, C-G, E-G).
- Staff 8: A series of chords starting from C4, illustrating kvinter (C-E-G, C-F-A).

Cridy tryk

Om skalaer, tonearter og akkorder 8

Intervallæsning 2

Tertser, kvinter og septimer

The musical score consists of six staves of music in treble clef, C major, 4/4 time. The measures are numbered 1 through 24. The first staff contains measures 1-4, the second staff 5-9, the third staff 10-13, the fourth staff 14-17, the fifth staff 18-21, and the sixth staff 22-24. The exercises focus on intervals of thirds, fifths, and sevenths, often presented as pairs of notes or chords. Measure 13 features a complex chordal texture with multiple notes per staff. Measure 24 is a dense chordal exercise with many notes per staff.

Om skalaer, tonearter og akkorder 8a

Intervallæsning

Alle intervaller

The image displays eight musical staves, numbered 1 through 8, illustrating interval exercises. Each staff is written in a single clef (treble or bass) and contains a sequence of notes and chords. The exercises are as follows:

- Staff 1:** Treble clef. Starts with a C4 octave chord. The sequence of notes is C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, moving up stepwise.
- Staff 2:** Treble clef. Starts with a C4 octave chord. The sequence of notes is C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, moving up stepwise.
- Staff 3:** Treble clef. Starts with a C4 octave chord. The sequence of notes is C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, moving up stepwise.
- Staff 4:** Treble clef. Starts with a C4 octave chord. The sequence of notes is C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, moving up stepwise.
- Staff 5:** Bass clef. Starts with a C4 octave chord. The sequence of notes is C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, moving up stepwise.
- Staff 6:** Bass clef. Starts with a C4 octave chord. The sequence of notes is C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, moving up stepwise.
- Staff 7:** Bass clef. Starts with a C4 octave chord. The sequence of notes is C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, moving up stepwise.
- Staff 8:** Bass clef. Starts with a C4 octave chord. The sequence of notes is C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, moving up stepwise.

Cridy tryk

Om skalaer, tonearter og akkorder 9

Intervallernes størrelse

Et interval er imidlertid ikke identificeret ved sit navn alene, idet hvert af intervallerne kan optræde i flere forskellige størrelser. For at få dette anskueliggjort kan vi ty til at tælle tangenter på klaveret.*

Sekunder. Ved at se på afstandene mellem hvide nabotangenter på klaveret, bemærker vi, at disse ikke ligger lige »tæt«. Mindst er afstandene uden sorte mellemtoner: E\F og H\C. Disse benævnes *små* sekunder. De andre sekunder er *store*.

Lille sekund:
E\F og H\C

Et par eksempler:

stor sekund stor sekund lille sekund stor sekund lille sekund lille sekund stor sekund

Læs linie 1 i *etude nr. 3*, side 27.

Syng: **Lille sekund:** Det mindste interval, **stor sekund:** Dejlig er den himmel blå

Tertser. Anslår vi nu nogle tertser på klaveret og tæller mellemtoner, konstaterer vi, at vi for nogle tertsers vedkommende – nemlig de, der »ligger på« (d.v.s. hvis underste tone er C, F og G, – kan fylde ud med to sorte og en hvid »tone«. Disse tertser er *store* i modsætning til de øvrige fire tertser, der kun har én sort og en hvid mellemtone og således er *små* tertser.

Stor terts:
på C, F og G

Et par eksempler:

lille terts stor terts lille terts lille terts stor terts lille terts lille terts

Læs linie 2 i *etude nr. 3*.

Syng: **Lille terts:** Greensleeves, **stor terts** Tænk hvis jeg sad på månen

Kvarter. En kvart har størrelsesbetegnelsen *ren*. Alle kvarter er lige store (to sorte + to hvide mellemtoner) med en enkelt – men meget vigtig – undtagelse, nemlig kvarten F\H. Denne er større end de »normale«, rene kvarter (tre sorte + to hvide mellemtoner) og den betegnes *forstørret* kvart. *N.B. Pas på med F og H!!*

Forstørret kvart:
mellem F og H

Et par eksempler:

ren kvart ren kvart forstørret kvart forstørret kvart ren kvart forstørret kvart ren kvart

Læs linie 3 i *etude nr. 3*.

Syng: **Ren kvart:** Kong Kristian, **forstørret kvart:** usyngelig

Læseøvelse 5 ↓↑

Læs intervallerne fra node til node.

* Det kan dog ikke kraftigt nok understreges, at formålet med henværende læseøvelser er at optræne nodelæsning og teoretisk viden. Anvendt som tælle- og regne-øvelser er de værdiløse.

Om skalaer, tonearter og akkorder 9a

Intervallæsning

Store og små sekunder;

Store og små tertser

Rene og forstørrede kvarter

The musical score consists of eight numbered staves. Staves 1 through 4 are in treble clef, and staves 5 through 8 are in bass clef. The music is written in a single melodic line. Staff 1 starts with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The notes are: B-flat, C, D, E-flat, F, G, A, B-flat, C, D, E-flat, F, G, A, B-flat, C. Staff 2 continues with: D, E-flat, F, G, A, B-flat, C, D, E-flat, F, G, A, B-flat, C, D, E-flat, F, G, A, B-flat, C. Staff 3 continues with: D, E-flat, F, G, A, B-flat, C, D, E-flat, F, G, A, B-flat, C, D, E-flat, F, G, A, B-flat, C. Staff 4 continues with: D, E-flat, F, G, A, B-flat, C, D, E-flat, F, G, A, B-flat, C, D, E-flat, F, G, A, B-flat, C. Staff 5 continues with: D, E-flat, F, G, A, B-flat, C, D, E-flat, F, G, A, B-flat, C, D, E-flat, F, G, A, B-flat, C. Staff 6 continues with: D, E-flat, F, G, A, B-flat, C, D, E-flat, F, G, A, B-flat, C, D, E-flat, F, G, A, B-flat, C. Staff 7 continues with: D, E-flat, F, G, A, B-flat, C, D, E-flat, F, G, A, B-flat, C, D, E-flat, F, G, A, B-flat, C. Staff 8 continues with: D, E-flat, F, G, A, B-flat, C, D, E-flat, F, G, A, B-flat, C, D, E-flat, F, G, A, B-flat, C.

Cridy tryk

Om skalaer, tonearter og akkorder 10

Kvinter, sekster og septimer. På tilsvarende måde kunne vi nu fortsætte med at undersøge kvinter, sekster og septimer.

Vi kan imidlertid også gøre brug af *omvendingsintervaller*: Lad os sammenholde omvendingerne af en stor og en lille sekund. Disse vil i begge tilfælde være septimer, men da omvendingsintervaller sammenlagt udgør en oktav, er det klart, at den lille sekund levner mere plads til sin septim end den store sekund levner til sin. Følgelig er septimerne ikke lige store; omvendingen af den lille sekund er en stor septim, omvendingen af den store sekund er en lille septim. Når man skal bestemme størrelsen af en septim, tænker man da blot på dens omvendning = *nabosekund* (anbragt ud fra øverste eller nederste septimtone), og husker på, at omvendingerne har *omvendt* størrelse.

Et par eksempler (tonen, der danner det tænkte nabointerval, er den sorte):

stor nabosekund
lille septim

stor nabosekund
lille septim

lille nabosekund
stor septim

stor sekund
lille septim

lille sekund
stor septim

stor sekund
lille septim

Læs linie 6 i etude nr. 3.

På samme måde forholder det sig med sekster og tertser: Til stor naboterts svarer lille sekst og omvendt.

Eksempler:

lille naboterts
stor sekst

samme

stor terts
lille sekst

lille terts
stor sekst

stor terts
lille sekst

stor terts
lille sekst

lille terts
stor sekst

Læs linie 5 i etude nr. 3.

Ligesom alle kvarter er rene med undtagelse af den *forstørrede kvart* F#H, er alle kvinter *rene* med undtagelse af F#H's omvendning: H#F, der danner den *formindskede kvint*. (Pas på med F og H!!).

Formindsket kvint:
mellem H og F

Eksempler:

ren kvint

formindsket kvint

ren kvint

formindsket kvint

ren kvint

Læs linie 4 i etude nr. 3.

For fuldstændighedens skyld skal nævnes, at primen og oktaver i størrelsesmæssig henseende betegnes som *rene*.

Gældende for omvendingsintervaller kan vi nu konkludere:

Til *ren* svarer *ren*.
 Til *stor* svarer *lille* (og omvendt).
 Til *forstørret* svarer *formindsket* (og omvendt).